

A photograph of a white truck with blue horizontal stripes. A driver is visible in the cab. In the foreground, a person wearing an orange high-visibility jacket and a white safety helmet with orange ear protectors is seen from behind, looking towards the truck. The scene is set outdoors, possibly at a construction or industrial site.

**UWARUNKOWANIA
BEZPIECZEŃSTWA
RUCHU DROGOWEGO.
PRZYCZYNY ZABURZEŃ
UWAGI KIEROWCÓW**

**PORADNIK
DLA KIEROWCÓW ZAWODOWYCH**

**ANDRZEJ NAJMIEC
ŁUKASZ KAPICA**

CIOP **PIB 75** LAT

Zrealizowano w ramach VI etapu programu wieloletniego pn. „Rządowy Program Poprawy Bezpieczeństwa i Warunków Pracy”, finansowanego w zakresie zadań służb państwowych ze środków Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

Zadanie nr 6.ZS.07,

pt. Możliwości i zagrożenia w nowoczesnych pojazdach drogowych i w zmieniających się warunkach ruchu drogowego – diagnoza i edukacja

Koordinator Programu: Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy

Autorzy:

1. mgr Andrzej Najmiec

2. mgr Łukasz Kapica

Projekt okładki: Kamil Jach

Opracowanie redakcyjne: Dominika Bohutyn

Opracowanie graficzne: Jolanta Maj, Cezary Szymański

Zdjęcia na okładce i w środku: Mitchell Luo/Unsplash.com, Caleb Ruitter/Unsplash.com, Huan Pablo/Unsplash.com, Olga Dudareva/ Unsplash.com, Freepik.com, Baloncici/Bigstockphoto.com

CIOP **PIB** 75 LAT

© Copyright by Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy

Warszawa 2025

Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy

ul. Czerniakowska 16,

00-701 Warszawa

tel. (22) 623 36 98,

www.ciop.pl

Spis treści

1.	WSTĘP	4
2.	PODSTAWY TEORETYCZNE ZABURZEŃ UWAGI KIEROWCÓW ZAWODOWYCH	6
2.1.	Uwaga jako kluczowy element bezpiecznej jazdy	7
2.2.	Obciążenie poznawcze w pracy zawodowej	8
3.	PRAKTYCZNE PRZYCZYNY ZABURZEŃ UWAGI KIEROWCÓW ZAWODOWYCH.....	11
3.1.	Czynniki indywidualne	12
3.2.	Czynniki środowiskowe	12
3.3.	Czynniki technologiczne	13
3.4.	Czynniki społeczne i organizacyjne	14
4.	SKUTKI ZABURZEŃ UWAGI W RUCHU DROGOWYM.....	16
5.	JAK ZAPOBIEGAĆ ZABURZENIOM UWAGI – STRATEGIE I DOBRE PRAKTYKI .	21
6.	MATERIAŁY DODATKOWE DLA KIEROWCÓW ZAWODOWYCH.....	26
7.	PODSUMOWANIE.....	32
	BIBLIOGRAFIA	34

1. WSTĘP

Cel i adresaci poradnika

Celem niniejszego poradnika jest zwiększenie bezpieczeństwa na drodze poprzez zrozumienie czynników, które wpływają na uwagę kierowców zawodowych, oraz przedstawienie praktycznych strategii minimalizowania błędów wynikających z przeciążenia poznawczego, zmęczenia czy rozproszeń. W oparciu o aktualną wiedzę psychologiczną, ergonomię pracy i badania nad bezpieczeństwem transportu poradnik dostarcza informacji, które mogą realnie przełożyć się na zmniejszenie ryzyka wypadków.

Znaczenie uwagi kierowcy zawodowego

Kierowcy zawodowi spędzają wiele godzin za kierownicą, działając w warunkach, które wymagają wysokiej koncentracji: zmęczenie, monotonia drogi, ograniczona widoczność, presja czasu i konieczność podejmowania szybkich decyzji. W takich sytuacjach nawet krótkotrwały spadek uwagi może prowadzić do poważnych konsekwencji – od drobnych kolizji po zdarzenia zagrażające zdrowiu i życiu uczestników ruchu drogowego. Badania nad bezpieczeństwem transportu wskazują, że zakłócenia uwagi należą do najczęstszych przyczyn wypadków wśród kierowców zawodowych, dlatego ich rozpoznanie i kontrola są kluczowe dla bezpiecznej jazdy.

Samoświadomość – cecha doświadczonego kierowcy

Praca kierowcy to nie tylko prowadzenie pojazdu. To także umiejętność zarządzania własnym rytmem dnia, regeneracją, stresem, technologią w kabinie i reakcją na bodźce zewnętrzne. Kierowca zawodowy funkcjonuje w środowisku, które wymaga stałej czujności, odpowiedzialnych decyzji i umiejętnego radzenia sobie z przeciążeniem poznawczym. Dlatego świadome kształtowanie nawyków, dbanie o regularne przerwy, właściwe planowanie pracy i reagowanie na sygnały spadku koncentracji to fundament profesjonalnej i bezpiecznej jazdy.

2. PODSTAWY TEORETYCZNE ZABURZEŃ UWAGI KIEROWCÓW ZAWODOWYCH

Uwaga kierowcy zawodowego jest jednym z najważniejszych czynników wpływających na bezpieczeństwo transportu. To, jak mózg kierowcy przetwarza informacje, jak szybko reaguje na bodźce oraz jak radzi sobie z przeciążeniem poznawczym, ma bezpośrednie przełożenie na jakość i bezpieczeństwo jazdy. W niniejszym rozdziale przedstawiono podstawy teoretyczne, które pomagają zrozumieć, skąd biorą się zakłócenia uwagi oraz dlaczego zawód kierowcy należy do najbardziej wymagających pod względem obciążenia poznawczego.

2.1. Uwaga jako kluczowy element bezpiecznej jazdy

Uwaga to proces psychiczny, który pozwala kierowcy skoncentrować się na tym, co najważniejsze w danym momencie. W pracy kierowcy obejmuje ona jednocześnie:

- skupienie na drodze, znakach i sygnalizacji,
- obserwację ruchu innych uczestników, ich zachowań i potencjalnych zagrożeń,
- kontrolę stanu technicznego pojazdu, m.in. wskaźników, poziomu paliwa, temperatury silnika,
- monitorowanie sytuacji w kabinie (pasażerowie, komunikaty, urządzenia pokładowe).

Kierowca korzysta z kilku typów uwagi, które mogą być wspierane lub zaburzane w trakcie prowadzenia pojazdu.

Uwaga selektywna – wybór najważniejszych bodźców

Badania wskazują, że mózg człowieka nie może analizować wszystkich bodźców jednocześnie. Musi wybierać te najistotniejsze, odrzucając mniej ważne. U kierowcy zawodowego oznacza to konieczność:

- odrzucania nieistotnych dystraktorów (hałas, reklamy, emocje),
- szybkiego wykrywania zagrożeń: hamowania pojazdu z przodu, zmiany pasa, pojawienia się pieszego.

Jeśli proces selekcji uwagi zostanie przeciążony, ryzyko błędu gwałtownie rośnie.

Uwaga dzielona – wykonywanie wielu zadań jednocześnie

Kierowca zawodowy rzadko wykonuje tylko jedną czynność jednocześnie. Musi dzielić uwagę między:

- prowadzenie pojazdu,
- obsługę GPS,

- kontakt telefoniczny z bazą (CB, radiotelefon),
- analizę wskaźników technicznych,
- reagowanie na sytuację drogową,
- obserwację pasażerów lub ładunku.

Psychologowie wskazują, że dzielenie uwagi nie jest pełnowartościową wielozadaniowością – mózg przełącza się między zadaniami, co znacząco spowalnia reakcje. Dlatego każde dodatkowe zadanie w kabinie zwiększa obciążenie i zmniejsza poziom koncentracji.

Uwaga trwała – utrzymywanie koncentracji przez dłuższy czas

Kierowcy zawodowi powinni utrzymywać ciągłość uwagi na dłuższych trasach, szczególnie monotonnych (trasa poza miastem), kiedy czujność może się zmniejszać. Utrzymanie ciągłości uwagi jest szczególnie trudne w przypadku:

- dobrej jakości dróg (autostrady, drogi ekspresowe),
- sprzyjających warunków pogodowych,
- stosunkowo niewielkiego ruchu drogowego,
- nakładającego się zmęczenia,
- deficytu snu.

Uwaga przeczutna – szybkie przełączanie się między bodźcami

Kierowca stale musi przerzucać uwagę z:

- drogi przed sobą,
- lusterek,
- wyświetlaczy i sygnałów pojazdu,
- współuczestników ruchu: pieszych czy rowerzystów.

2.2. Obciążenie poznawcze w pracy zawodowej

Dlaczego mózg kierowcy łatwo się przeciąża?

Obciążenie poznawcze to suma wszystkich wymagań stawianych mózgowi w danej sytuacji.

W pracy kierowcy staje się ono szczególnie wysokie, ponieważ obejmuje jednocześnie:

- długotrwałą koncentrację,
- konieczność reagowania w ułamku sekundy,
- presję czasu,

- odpowiedzialność za ludzi i mienie,
- zmienność warunków drogowych i pogodowych.

Długotrwałe prowadzenie – zmęczenie poznawcze

W psychologii określa się to jako *fatigue*, czyli znużenie zadaniowe wynikające z wielogodzinnego wysiłku umysłowego. Badania pokazują, że po 2–4 godzinach nieprzerwanej jazdy:

- czas reakcji się wydłuża,
- obniża się zdolność oceny odległości,
- pojawia się „tunelowanie uwagi”, czyli zawężone widzenie pola drogi.

Zmęczenie poznawcze działa podobnie jak zmęczenie fizyczne – zmniejsza możliwości mózgu nawet o 20–30%.

Monotonia tras długodystansowych

Jazda po autostradach i drogach szybkiego ruchu sprzyja monotonii i spadkowi pobudzenia centralnego układu nerwowego.

Typowe skutki monotonnej jazdy:

- mikrodrzemki trwające od 0,5 s do 10 s, w których kierowca nie reaguje na bodźce,
- fiksacja wzroku – patrzenie w jeden punkt bez analizy otoczenia,
- trudność w przypomnieniu sobie kilku ostatnich kilometrów.

Monotonia jest jednym z najczęściej bagatelizowanych, a jednocześnie najbardziej niebezpiecznych źródeł zaburzeń uwagi.

Presja czasu, terminy dostaw i kontakt z klientami

Praca kierowcy to nie tylko jazda, ale również:

- dobór trasy,
- czas postoju i załadunku,
- kontakt z dysponentami i klientami,
- raportowanie i dokumentacja.

Każda z tych czynności zwiększa obciążenie psychiczne. Badania nad stresem zawodowym wskazują, że presja czasu zawęża uwagę i zwiększa skłonność do ryzyka (Lazarus & Folkman, 1984).

Stres powoduje:

- zwiększone napięcie mięśniowe,
- szybsze męczenie się,
- impulsywne reakcje,
- gorsze monitorowanie otoczenia.

Kierowca, który działa pod presją, faktycznie traci część zasobów poznawczych, które powinny być przeznaczone na prowadzenie pojazdu.

3. PRAKTYCZNE PRZYCZYNY ZABURZEŃ UWAGI KIEROWCÓW ZAWODOWYCH

Zaburzenia uwagi kierowców zawodowych mogą wynikać z wielu równocześnie działających czynników – związanych z organizmem kierowcy, środowiskiem jazdy, technologią w kabinie oraz warunkami pracy. Poniższy podrozdział przedstawia najważniejsze z nich, z wyjaśnieniem ich wpływu na funkcjonowanie poznawcze oraz wskazaniem, dlaczego stanowią realne zagrożenie dla bezpieczeństwa.

3.1. Czynniki indywidualne

Zmęczenie fizyczne i psychiczne

Zmęczenie jest jedną z najważniejszych i najlepiej udokumentowanych przyczyn zaburzeń uwagi u kierowców zawodowych. Badania dowodzą, że senność i zmęczenie:

- wydłużają czas reakcji,
- upośledzają szybkie podejmowanie decyzji,
- zwiększają ryzyko niezamierzonych zjazdów z pasa,
- prowadzą do mikrodrzemek, podczas których mózg przestaje reagować na bodźce.

Długotrwała jazda, szczególnie nocą, obniża poziom pobudzenia układu nerwowego i zwiększa podatność na błędy.

Problemy zdrowotne

Do najczęstszych czynników zdrowotnych wpływających na uwagę należą:

- bezdech senny, który zwiększa ryzyko wypadku nawet 2–7 razy (Tregear et al., 2009),
- choroby przewlekłe, m.in. cukrzyca, nadciśnienie, choroby serca,
- zaburzenia widzenia (szczególnie w nocy), zmuszające mózg do większego wysiłku,
- działanie leków, zwłaszcza uspokajających, antyalergicznym oraz niektórych przeciwbólowych, które powodują senność i spowolnienie reakcji.

Problemy zdrowotne nie tylko obciążają organizm, lecz także intensyfikują zmęczenie poznawcze i emocjonalne, zwiększając ryzyko błędu w sytuacji krytycznej.

3.2. Czynniki środowiskowe

Zmienna pogoda, zmierzch, noc i warunki drogowe

Warunki atmosferyczne i oświetleniowe znacząco wpływają na przetwarzanie bodźców wzrokowych. Utrudnienia, takie jak: mgła, deszcz, śnieg, refleksy światła, zmrok i jazda nocna, nierówna nawierzchnia, zwiększają wysiłek percepcyjny kierowcy.

Wymuszają intensywniejszą koncentrację, a ta prowadzi do szybszego wyczerpania uwagi i zwiększenia podatności na błąd.

Hałas i wibracje pojazdu

Chociaż współczesne samochody są wyposażone w zaawansowane systemy amortyzacyjne, to jednak nie da się całkowicie wyeliminować wpływu wibracji i wstrząsów pojazdu na kierowcę. Wibracje fotela i kabiny, szczególnie odczuwalne w pojazdach ciężarowych, powodują:

- narastające zmęczenie,
- trudności w utrzymaniu postawy,
- obniżenie precyzji ruchów.

Hałas – od silnika, nawiewów, ruchu ulicznego czy radia – jest również obciążeniem sensorycznym, zmuszającym kierowcę do filtrowania bodźców, co redukuje dostępne zasoby uwagi. W psychologii transportu takie nadmierne oddziaływanie bodźców, nawet o niskim nasileniu, określa się jako przeciążenie sensoryczne.

3.3. Czynniki technologiczne

Obsługa systemów pokładowych (GPS, CB, telematyka, ADAS)

Nowoczesne pojazdy wyposażone są w liczne urządzenia wspomagające, które – choć pomocne – mogą zwiększać obciążenie poznawcze.

Wymagają one:

- czytania komunikatów,
- podejmowania decyzji,
- reakcji na alerty,
- analizowania danych na wyświetlaczu.

Nadmierna liczba komunikatów prowadzi do tzw. *attention switching*, czyli ciągłego przełączania uwagi, co spowalnia czas reagowania.

Korzystanie z telefonu, aplikacji i multimedii

Jest to jedno z największych współczesnych zagrożeń. Badania wykazują, że:

- korzystanie ze smartfona **zwiększa ryzyko kolizji 4–6 razy**,

- rozmowa przez zestaw głośnomówiący również obniża koncentrację, bo obciąża pamięć roboczą,
- wysyłanie wiadomości powoduje najdłuższy czas oderwania wzroku od drogi – nawet 3–5 sekund.

Już 2 sekundy braku obserwacji drogi przy prędkości 90 km/h oznaczają przejazd ok. 50 metrów „na ślepo”.

Zarówno w Polsce, jak i w wielu krajach europejskich korzystanie z telefonu bez konieczności trzymania telefonu w ręku jest dozwolone. Niestety, część kierowców interpretuje tak ustanowione przepisy w ten sposób, że rozmowy z wykorzystaniem zestawów głośnomówiących w czasie prowadzenia pojazdów są bezpieczne. Badania naukowe, statystyki policyjne i relacje kierowców w czasie badań psychologicznych pokazują, że każda rozmowa telefoniczna prowadzona w trakcie kierowania samochodem jest niebezpieczna. Choć zestaw głośnomówiący może zredukować rozproszenie wzrokowo-manualne, nie eliminuje on zagrożenia wynikającego z obniżonej zdolności do przetwarzania informacji z otoczenia. Ponadto istotne jest zwiększenie świadomości kierowców o ryzyku związanym z pisanem i czytaniem wiadomości SMS podczas jazdy, ponieważ te czynności odwracają uwagę od drogi i wpływają negatywnie na kontrolę nad pojazdem. Dzielimy się tą wiedzą z innymi kierowcami.

3.4. Czynniki społeczne i organizacyjne

Długie zmiany, brak przerw i presja ze strony pracodawcy

Warunki pracy kierowcy zawodowego często obejmują:

- nieregularny rytm dobowy,
- pracę zmianową,
- minimalne okna regeneracji,
- nacisk na wykonanie kursu na czas.

W psychologii pracy jest to klasyczny przykład środowiska sprzyjającego przeciążeniu poznawczemu – kierowca utrzymuje wysoki poziom czujności przez wiele godzin, co prowadzi do szybszego wyczerpania zasobów uwagi. Brak przerw uniemożliwia regenerację funkcji poznawczych, co zwiększa ryzyko błędów i opóźnień reakcji.

Interakcja z pasażerami i innymi osobami

Dotyczy szczególnie kierowców autobusów, busów i komunikacji publicznej.

Źródłem zaburzeń uwagi może być:

- rozmowa z pasażerami,
- rozwiązywanie konfliktowych sytuacji,
- konieczność sprawdzania biletów,
- kontakt z innymi członkami zespołu,
- równoczesne monitorowanie sytuacji w pojeździe i na drodze.

Każda z tych czynności zmusza kierowcę do dzielenia uwagi, co prowadzi do mniejszej kontroli nad sytuacją drogową.

Stres zawodowy, presja czasu i ryzyko

Kierowcy zawodowi funkcjonują w środowisku o wysokim poziomie stresu, który jest spowodowany m.in.:

- presją terminów dostaw,
- odpowiedzialnością za pasażerów lub ładunek,
- intensywnym ruchem drogowym,
- obawami przed karami i kontrolami,
- koniecznością radzenia sobie z agresją drogową.

W warunkach stresu dochodzi do zawężenia pola uwagi, tzw. *tunnel vision*, oraz szybszego zużywania zasobów poznawczych. Kierowca może skupić się na jednej sytuacji (np. zegarze GPS lub aucie przed nim), lecz w zamian zmniejsza się jego możliwość szerszego oglądu otoczenia.

4. SKUTKI ZABURZEŃ UWAGI W RUCHU DROGOWYM

Zaburzenia uwagi należą do najczęstszych i najbardziej niebezpiecznych czynników prowadzących do zdarzeń drogowych. Dla kierowcy zawodowego, który wykonuje pracę w warunkach dużej odpowiedzialności, presji i długotrwałego obciążenia, każda chwila spadku koncentracji może mieć poważne konsekwencje. W tym rozdziale przedstawiono najważniejsze skutki zakłóceń uwagi, zarówno bezpośrednie, jak i pośrednie, wpływające na bezpieczeństwo kierowcy, pasażerów oraz innych uczestników ruchu.

Opóźniony czas reakcji

Jednym z pierwszych skutków osłabionej uwagi jest wydłużony czas reakcji na zdarzenia drogowe. Dzieje się tak, ponieważ:

- mózg potrzebuje więcej czasu na przetworzenie bodźców,
- kierowca wolniej podejmuje decyzje w sytuacjach nagłych,
- dochodzi do błędnej oceny prędkości i odległości.

Badania pokazują, że zmęczenie i rozproszenie mogą wydłużyć czas reakcji nawet o 30–50%, co w praktyce oznacza przejechanie kilku dodatkowych metrów, zanim kierowca rozpocznie hamowanie lub uniknie zagrożenia. Przy prędkości 90 km/h każda sekunda opóźnienia to 25 metrów jazdy bez kontroli.

Oślepienie poznawcze i tunelowanie uwagi

Kiedy kierowca jest przeciążony zadaniowo lub emocjonalnie, jego pole uwagi się zawęża – zjawisko to określa się jako *tunnel vision*.

Objawia się ono poprzez:

- ignorowanie bodźców peryferyjnych (np. piesi, boczne jezdnie),
- trudność w utrzymaniu świadomości przestrzennej,
- skupienie wyłącznie na jednym elemencie (np. ekranie GPS lub aucie przed sobą).

W praktyce oznacza to, że kierowca patrzy, ale nie widzi tego, co dzieje się wokół niego.

Błędy w ocenie sytuacji drogowej

Zaburzenia uwagi prowadzą do błędnych ocen, takich jak:

- niewłaściwe oszacowanie odległości i prędkości innych pojazdów,
- nieprawidłowa ocena szerokości pasa lub przestrzeni manewrowej,
- błędna interpretacja znaków drogowych,

- zbyt późne zauważenie zmian w ruchu.

Takie błędy mogą skutkować:

- zbyt późnym hamowaniem,
- zjechaniem z pasa ruchu,
- nieprawidłowym wyprzedzaniem,
- ryzykownymi decyzjami na skrzyżowaniach.

Utrata kontroli nad pojazdem

W przypadku mikrodrzemek, silnego zmęczenia lub rozproszenia może dojść do krótkotrwałej utraty kontroli, obejmującej:

- opuszczenie pasa ruchu,
- wjechanie na pobocze lub przeciwny pas,
- nagłe i niekontrolowane ruchy kierownicą,
- brak reakcji na zakręt lub przeszkodę.

Ten rodzaj błędu jest szczególnie niebezpieczny podczas jazdy ciężarówką, autobusem lub innym pojazdem o dużej masie.

Nieprawidłowe użycie urządzeń pokładowych

Rozproszenie technologiczne (powodowane przez GPS, telefon, radio CB, systemy telematyczne) może prowadzić do:

- zmiany pasa bez sygnalizacji,
- nieutrzymania równomiernej prędkości,
- niezamierzonego zbliżenia się do poprzedzającego pojazdu,
- nieuwagi przy omijaniu, skręcaniu czy hamowaniu.

Badania (Strayer et al., 2011) wykazały, że kierowcy korzystający z telefonów są „poznawczo przeciążeni”, nawet jeśli mają ręce na kierownicy. Rozmowa przez telefon nawet z zestawem głośnomówiącym zaburza odbiór informacji wizualnej i przetwarzanie informacji.

Wypadki i kolizje wynikające ze spadku koncentracji

Według danych europejskich instytucji transportowych:

- nawet **20–30%** poważnych zdarzeń z udziałem ciężarówek ma związek z nieuwagą lub zmęczeniem,

- ponad połowa wypadków związanych z rozproszeniami dotyczy korzystania przez kierowcę z urządzeń elektronicznych,
- w wielu przypadkach kierowcy nie wykonali żadnego manewru obronnego (hamowania, zmiany toru jazdy), co jest charakterystyczne dla mikrodrzemek.

Najczęstsze zdarzenia związane z zaburzeniami uwagi to:

- najechanie na tył pojazdu,
- zjechanie z pasa lub drogi,
- potrącenia pieszych przy ograniczonej widoczności,
- kolizje przy zmianie pasa i skręcie,
- przewrócenie pojazdu na skutek braku reakcji na zakręt.

Skutki ekonomiczne i zawodowe

Zaburzenia uwagi to nie tylko zagrożenie dla życia – mają one również wymierne konsekwencje ekonomiczne:

- koszty napraw i przestojów,
- utrata uprawnień zawodowych,
- konsekwencje prawne,
- odpowiedzialność finansowa,
- obniżenie reputacji firmy transportowej.

Dla kierowcy zawodowego oznacza to często realne zagrożenie dla stabilności zawodowej i przyszłych kontraktów.

Skutki dla zdrowia psychicznego kierowcy

Wypadki lub zdarzenia drogowe spowodowane chwilowym brakiem uwagi kierowcy mogą prowadzić do:

- poczucia winy,
- podwyższonego stresu,
- problemów ze snem,
- unikania jazdy,
- rozwoju objawów pourazowych (zespół stresu pourazowego – PTSD).

Psychologia transportu wskazuje, że takie doświadczenia mogą długoterminowo obniżyć zdrowie, komfort pracy i zdolność do koncentracji.

Zaburzenia uwagi w ruchu drogowym mają szeroki zakres skutków – od opóźnionej reakcji, przez błędy percepcyjne, aż po poważne zdarzenia drogowe. Kluczowe jest zrozumienie, że nawet niewielki spadek koncentracji może prowadzić do sytuacji, w której kierowca traci kontrolę nad pojazdem lub błędnie ocenia zagrożenie.

**5. JAK
ZAPOBIEGAĆ
ZABURZENIOM
UWAGI
– STRATEGIE
I DOBRE
PRAKTYKI**

Zapobieganie zaburzeniom uwagi jest jednym z najskuteczniejszych sposobów poprawy bezpieczeństwa pracy kierowców zawodowych. W przeciwieństwie do czynników środowiskowych czy ruchowych, które są często niezależne od kierowcy, zarządzanie własną koncentracją, zmęczeniem i stresem stanowi obszar, w którym można wprowadzić realne, praktyczne zmiany. Poniższe strategie są oparte na badaniach naukowych i doświadczeniach kierowców pracujących w transporcie międzynarodowym, krajowym i pasażerskim.

5.1. Zarządzanie zmęczeniem i regeneracją

Regularne przerwy zgodnie z fizjologią pracy kierowcy

Badania dowodzą, że po 90–120 minutach nieprzerwanej jazdy poziom czujności znacząco spada. Dlatego ważne jest:

- planowanie przerw co 1,5–2 godziny,
- wykonywanie krótkich ćwiczeń rozciągających,
- dotlenienie organizmu na świeżym powietrzu,
- unikanie siedzenia w kabinie podczas postoju.

Regularne postoje poprawiają przepływ krwi, dotlenienie mózgu i skracają czas reakcji.

Sen jako podstawa bezpieczeństwa

Niedobór snu jest jednym z kluczowych predyktorów pojawiania się mikrodrzemek i opóźnionych reakcji. Dobre praktyki obejmują:

- minimum 7 godzin snu na dobę,
- unikanie ciężkich posiłków i kofeiny przed snem,
- zachowanie regularnych pór odpoczynku, jeśli to możliwe,
- dbanie o wygodne miejsce snu podczas tras międzynarodowych.

Ważne: nie da się pokonać senności silną wolą. Jeśli pojawiają się oznaki zmęczenia, jedyną skuteczną metodą jest odpoczynek.

Nawodnienie i odżywienie

Odwodnienie i zbyt ciężkie posiłki wpływają negatywnie na koncentrację. Zaleca się:

- regularne picie wody (małe porcje, ale często),
- unikanie napojów bardzo słodkich lub energetycznych jako głównego źródła pobudzenia,

- jedzenie lekkich posiłków, które nie obciążają organizmu.

5.2. Zapobieganie rozproszeniom poznawczym

Minimalizowanie dystraktorów w kabinie

Kierowcy powinni:

- ograniczyć korzystanie z telefonu do niezbędnego minimum (najlepiej tylko podczas postoju),
- ustawić GPS przed wyjazdem, a nie podczas jazdy,
- unikać wielozadaniowości (np. jedzenie, przeglądanie dokumentów w ruchu),
- regulować radio, klimatyzację i inne urządzenia przed podróżą.

Badania jednoznacznie wskazują, że nawet rozmowa przez zestaw głośnomówiący obciąża pamięć roboczą i pogarsza percepcję otoczenia.

Stosowanie zasady „jedno zadanie naraz”

Zamiast wykonywania dwóch czynności jednocześnie (np. rozmowy i prowadzenia) kierowca tak naprawdę przełącza uwagę między zadaniami, co wydłuża czas reakcji i wprowadza ryzyko błędów. Należy zatem:

- prowadzić rozmowy służbowe tylko w bezpiecznym momencie lub podczas przerwy,
- kontrolować urządzenia tylko na postoju,
- unikać rozprożeń w postaci filmów czy mediów społecznościowych.

5.3. Organizacja pracy i higiena psychiczna

Planowanie tras z uwzględnieniem rytmu dobowego

Organizm człowieka najlepiej funkcjonuje w godzinach porannych i popołudniowych, natomiast najgorzej w godzinach 02:00– 05:00 oraz 14:00–16:00 (naturalne spadki czujności).

Jeśli to możliwe, należy planować jazdę zgodnie z rytmem biologicznym, co pomaga utrzymać koncentrację.

Radzenie sobie ze stresem

Stres zawęża pole uwagi i zwiększa skłonność do błędów. Skuteczne strategie to:

- krótkie techniki oddechowe (np. 4–4–6: wdech 4 s, zatrzymanie 4 s, wydech 6 s),

- rozdzielanie obowiązków na etapy,
- korzystanie z przerw na „reset mentalny”,
- świadome unikanie konfrontacji z agresywnymi uczestnikami ruchu.

Regularne stosowanie prostych technik relaksacyjnych poprawia funkcje poznawcze podczas jazdy.

5.4. Utrzymanie ergonomii w kabinie

Właściwe warunki pracy zmniejszają obciążenie poznawcze i fizyczne. Dobre praktyki obejmują:

- prawidłową regulację fotela i wysokości kierownicy,
- utrzymanie czystości szyby i lusterek (redukcja refleksów),
- ograniczenie hałasu (np. odpowiednie ustawienia radia),
- dbałość o prawidłową wentylację i temperaturę.

Ergonomiczna kabina zmniejsza zmęczenie i poprawia komfort.

5.5. Umiejętność „czytania” własnych sygnałów ostrzegawczych

Najważniejsze sygnały spadku uwagi to:

- ziewanie, ciężkość powiek, częste mruganie,
- trudność w zapamiętaniu ostatnich kilometrów,
- nagłe poczucie irytacji,
- drżenie rąk lub sztywność ciała,
- zjazd z pasa lub jego krawędzi,
- błędzenie wzrokiem lub wpatrywanie się w jeden punkt.

Zauważenie tych objawów i natychmiastowa przerwa są kluczowe, aby uniknąć wypadku.

5.6. Bezpieczne korzystanie z technologii

GPS i systemy wspomagania kierowcy (ADAS)

Systemy, takie jak: asystent pasa ruchu, tempomat adaptacyjny, czujniki martwego pola, asystent hamowania, są pomocne, ale nie zastępują uwagi kierowcy. Dlatego dobrze wdrażać następujące zasady:

- używać ich jako wsparcia, a nie do automatycznego prowadzenia,

- regularnie sprawdzać komunikaty i ich znaczenie,
- unikać nadmiernego polegania na tempomacie – utrzymanie czujności jest kluczowe.

Telefon – zasada „tylko na postoju”

Najbezpieczniejsze praktyki:

- nie pisać i nie czytać wiadomości w trakcie jazdy,
- unikać rozmów służbowych i prywatnych podczas ruchu,
- stosować podczas jazdy tryb „nie przeszkadzać”.

5.7. Edukacja i świadomość zawodowa

Regularne szkolenia z bezpieczeństwa, ergonomii, zarządzania czasem pracy i stresem zwiększają odporność kierowców na sytuacje obciążające uwagę. Ważne elementy edukacji:

- znajomość czynników ryzyka,
- umiejętność przewidywania trudności,
- świadomość skutków przeciążenia poznawczego,
- rozwijanie nawyków bezpiecznego prowadzenia.

Świadomy kierowca jest bardziej odporny na błędy i potrafi szybciej reagować na zagrożenia.

Zapobieganie zaburzeniom uwagi wymaga połączenia:

- dobrych nawyków,
- odpowiedniej organizacji pracy,
- świadomego korzystania z technologii,
- dbania o zdrowie i regenerację,
- umiejętności oceny własnego stanu psychofizycznego.

Gdy kierowca potrafi zarządzać swoim zmęczeniem, stresem i obciążeniem poznawczym, znacząco zwiększa bezpieczeństwo swoje, pasażerów i innych użytkowników drogi.

6. MATERIAŁY DODATKOWE DLA KIEROWCÓW ZAWODOWYCH

Rozwijanie świadomości własnych ograniczeń, regularna samokontrola oraz ćwiczenie umiejętności percepcyjnych są kluczowe dla utrzymania wysokiej koncentracji w pracy kierowcy zawodowego. Poniższe materiały mają pomóc kierowcom w monitorowaniu swojego stanu, lepszym przygotowaniu do trudnych sytuacji oraz wzmacnianiu procesów poznawczych niezbędnych do bezpiecznej jazdy.

6.1. Checklisty samokontroli uwagi i koncentracji

Checklisty pozwalają szybko ocenić, czy kierowca jest w stanie bezpiecznie prowadzić pojazd. Regularne korzystanie z nich przed rozpoczęciem jazdy, podczas przerw oraz po zakończeniu zmiany pomaga rozpoznawać sygnały ostrzegawcze.

A. Checklista przed rozpoczęciem jazdy

Stan fizyczny:

- Spałem minimum 6–7 godzin.
- Nie odczuwam senności, bólu głowy ani wyczerpania.
- Jestem nawodniony i zjadłem lekki posiłek.

Stan psychiczny:

- Nie odczuwam nadmiernego stresu ani rozdrażnienia.
- Mogę skupić się na jednym zadaniu.
- Jestem spokojny i gotowy do prowadzenia.

Kondycja zdrowotna i leki:

- Nie przyjmowałem leków powodujących senność.
- Moje choroby nie wpływają na koncentrację (np. cukrzyca, alergia).

Gotowość poznawcza:

- Jasno analizuję sytuację i decyzje.
- Nie mam wrażenia „mgły poznawczej” ani spowolnionego myślenia.

Otoczenie i technologia:

- GPS ustawiony przed ruszeniem.
- Telefon ustawiony w tryb „nie przeszkadzać”.
- Kabina uporządkowana, bez zbędnych dystraktorów.

B. Checklista w trakcie jazdy (sygnały ostrzegawcze)

Objawy zmęczenia i mikrosnu:

- Ziewam częściej niż zwykle.
- Powieki stają się ciężkie.
- Trudno mi przypomnieć sobie ostatnie kilometry.
- „Patrzę, ale nie widzę” – gubię szczegóły na drodze.

Błędy jazdy:

- Zjeżdżam lekko z pasa.
- Opóźniam reakcje na hamowanie innych.
- Nierówno utrzymuję prędkość.

Obciążenie poznawcze:

- Myśli odpływają i trudno mi je kontrolować.
- Drobne problemy zaczynają mnie irytować.
- Czuję przeciążenie od komunikatów GPS, CB, terminu.

Jeśli zaznaczone są 2 pola lub więcej → przerwa obowiązkowa.

C. Checklista po zakończeniu zmiany

- Jestem w stanie logicznie podsumować cały kurs.
- Nie odczuwam znacznego wyczerpania psychicznego.
- Nie wystąpiły momenty utraty koncentracji lub mikrodrzemek.
- Nie miałem sytuacji, które wymagały gwałtownej reakcji z powodu mojego błędu.
- Czuję się gotowy na kolejną zmianę po odpoczynku.

6.2. Przykłady scenariuszy trudnych sytuacji drogowych i ich analiza

Poniżej przedstawiono realistyczne scenariusze wraz z analizą – ich celem jest rozwijanie umiejętności przewidywania zagrożeń i podejmowania właściwych decyzji pod presją czasu.

Scenariusz 1: Nagłe hamowanie pojazdu osobowego

Sytuacja:

Jedziesz z prędkością 80 km/h drogą krajową. Samochód przed tobą bez zasygnalizowania gwałtownie hamuje.

Ryzyka:

- opóźniony czas reakcji z powodu monotonii lub rozmowy przez CB-radio,
- niewłaściwa ocena odległości,
- ryzyko najechania na tył.

Analiza:

- wzrok powinien stale monitorować „głębnię drogi”, nie tylko pojazd bezpośrednio przed,
- rozmowy i obsługa urządzeń obniżają czujność – w takiej sytuacji 0,5 s opóźnienia oznacza przejazd dodatkowych 10–15 metrów;
- najlepsza reakcja: natychmiastowe zmniejszenie prędkości i aktywne hamowanie, z jednoczesnym sprawdzeniem lewej krawędzi pasa.

Scenariusz 2: Pieszy pojawiający się z cienia podczas jazdy nocą

Sytuacja:

Późny wieczór, słabe oświetlenie. Pieszy w ciemnym ubraniu wychodzi nagle zza zaparkowanego auta.

Ryzyka:

- zmniejszona widoczność i zmęczenie wzroku,
- opóźnione przetwarzanie informacji po kilku godzinach jazdy,
- możliwość „oślepienia poznawczego”, gdy kierowca patrzy, ale nie widzi.

Analiza:

- prędkość trzeba dostosować do widoczności, nie do limitu,
- konieczna ciągła obserwacja poboczy i przejść między pojazdami,
- należy używać świateł drogowych tam, gdzie to możliwe,
- jazda nocą wymaga częstszych przerw (co 60–90 min).

Scenariusz 3: Rozproszenie przez komunikat GPS podczas manewru

Sytuacja:

Podczas zmiany pasa GPS informuje o korku i sugeruje inną trasę.

Ryzyka:

- *attention switching* – przełączanie uwagi między ekranem a drogą,
- niekontrolowane skręcenie pojazdu,
- nieuwaga wobec innych uczestników ruchu.

Analiza:

- komunikaty GPS nie są priorytetem podczas manewru,
- reakcja powinna nastąpić dopiero po ukończeniu manewru,
- jeśli urządzenie jest natrętne – wyciszyć komunikaty, zostawiając tylko wizualizację.

6.3. Ćwiczenia percepcyjne do wykonywania podczas postoju

Ćwiczenia te wzmacniają zdolność koncentracji, uwagę wzrokową i szybkość przetwarzania informacji. Ich regularne wykonywanie (2–5 minut) pomaga utrzymać dobrą kondycję poznawczą.

Ćwiczenie 1: „Skanowanie otoczenia” (trening pola widzenia)

Cel: rozszerzenie uwagi peryferyjnej i szybkie wykrywanie bodźców na drodze.

Jak wykonać:

1. Stań lub usiądź w miejscu postoju.
2. Skup wzrok na jednym stałym punkcie (np. znak, drzewo, słup).

3. Nie poruszając głową, spróbuj zauważyć jak najwięcej elementów po bokach.
4. Powtarzaj 30–40 sekund.

Ćwiczenie 2: „Szybka identyfikacja bodźców”

Cel: poprawa szybkości reakcji.

Jak wykonać:

1. Wybierz kilka przedmiotów w otoczeniu (np. kolory aut, litery tablic rejestracyjnych).
2. Określ kategorię, którą będziesz wyszukiwać (np. „auta białe”).
3. Przez 30 sekund staraj się zauważyć jak najwięcej takich elementów.
4. Powtórz z inną kategorią.

Ćwiczenie 3: „Śledzenie dwóch punktów” (uwaga podzielna)

Cel: poprawa zdolności śledzenia kilku informacji naraz.

Jak wykonać:

1. Wybierz dwa obiekty w otoczeniu (np. dwa drzewa, dwa zaparkowane auta).
2. Próbuj obserwować oba naprzemiennie w równych odstępach (1 sekunda każde).
3. Kontynuuj przez 1–2 minuty.

Ćwiczenie 4: „Oddech resetujący” (obniżenie napięcia)

Cel: redukcja stresu i poprawa skupienia.

Jak wykonać:

- 4 sekundy wdechu,
- 4 sekundy zatrzymania,
- 6 sekund spokojnego wydechu.

Powtórz 4–6 razy. Pomaga przywrócić klarowność myślenia i obniżyć napięcie.

Ćwiczenie 5: „Zerowanie uwagi” (krótka przerwa mentalna)

Cel: usunięcie mentalnego zmęczenia i redukcja „szumu myśli”.

Jak wykonać:

1. Usiądź wygodnie.
2. Zamknij oczy.
3. Skup się na jednym dźwięku przez 10–15 sekund (np. szum wiatru).
4. Otwórz oczy i wykonaj dwa spokojne oddechy.

7. PODSUMOWANIE

Zawód kierowcy zawodowego wymaga nie tylko doskonałej techniki jazdy, lecz przede wszystkim stałej dbałości o własną uwagę, koncentrację i kondycję psychofizyczną. Współczesne warunki pracy – długie trasy, presja czasu, rozbudowana technologia pokładowa oraz zmienne środowisko drogowe – powodują, że kierowca codziennie mierzy się z licznymi czynnikami obciążającymi jego zdolność do bezpiecznego prowadzenia pojazdu.

Poradnik ten ma na celu wspieranie kierowców w świadomym zarządzaniu własną koncentracją, rozpoznawaniu sygnałów ostrzegawczych oraz rozwijaniu praktycznych strategii bezpieczeństwa. Omówione tu zagadnienia – od przyczyn zaburzeń uwagi, przez ich konsekwencje, aż po zestaw konkretnych narzędzi i ćwiczeń – mają pomóc w budowaniu profesjonalnej kultury pracy opartej na odpowiedzialności, samoświadomości i skutecznej profilaktyce.

Bezpieczeństwo na drodze zaczyna się od kierowcy: jego gotowości, umiejętności oceny własnego stanu oraz decyzji podejmowanych w codziennej pracy. Świadome korzystanie z wiedzy zawartej w poradniku może realnie zmniejszyć ryzyko błędów, poprawić komfort pracy i zwiększyć bezpieczeństwo wszystkich uczestników ruchu drogowego.

Profesjonalny kierowca to nie tylko osoba prowadząca pojazd – to specjalista, który potrafi zarządzać sobą w warunkach wymagających wysokiej koncentracji. Dbanie o uwagę to inwestycja w życie, zdrowie i jakość pracy.

BIBLIOGRAFIA

Psychologia transportu i zachowania kierowców

1. **Tarnowski, A.** (2011). *Psychologia transportu. Zachowanie się człowieka w ruchu drogowym*. Warszawa: Wydawnictwo Komunikacji i Łączności.
2. **Wontorczyk, A.S.** (2009). *Psychologia transportu. Uwarunkowania zachowań uczestników ruchu drogowego*. Warszawa: Difin.
3. **Tracz, M., Jamroz, K.** (red.) (2016). *Bezpieczeństwo ruchu drogowego*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
4. **Bąk-Gajda, D., Gajda, J.** (2019). *Psychologia transportu i bezpieczeństwa ruchu drogowego*. Kraków: Impuls.

Uwaga, zmęczenie i stres w pracy kierowcy

5. **Pąchalska, M.** (2008). *Neuropsychologia kliniczna. Urazy mózgu*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
(rozdziały dotyczące funkcji uwagi i kontroli poznawczej)
6. **Kozielecki, J.** (2001). *Psychologiczna teoria decyzji*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
(decydowanie pod presją, przeciążenie informacyjne)
7. **Heszen, I., Sęk, H.** (2007). *Psychologia zdrowia*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
(stres zawodowy, zmęczenie, konsekwencje psychosomatyczne)
8. **Terelak, J. F.** (2008). *Stres zawodowy*. Warszawa: Difin.

Bezpieczeństwo ruchu drogowego – raporty i opracowania

12. **Krajowa Rada Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego** (2022). *Stan bezpieczeństwa ruchu drogowego w Polsce*. Warszawa.
13. **Komenda Główna Policji – Biuro Ruchu Drogowego** (2023). *Wypadki drogowe w Polsce – raport roczny*. Warszawa.
14. **Główny Inspektorat Transportu Drogowego** (2021). *Czas pracy kierowców a bezpieczeństwo na drogach*. Warszawa.
15. **Instytut Transportu Samochodowego** (2020). *Zmęczenie kierowców jako czynnik ryzyka*. Warszawa.

Rozproszenie uwagi i nowe technologie

16. **Jamroz, K., Budzyński, M.** (2015). *Wpływ rozproszenia uwagi na bezpieczeństwo ruchu drogowego*. Zeszyty Naukowe Politechniki Gdańskiej.
17. **ITS – Instytut Transportu Samochodowego** (2019). *Telefony komórkowe a bezpieczeństwo kierowców*. Warszawa.

Akty prawne i regulacje

18. **Ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym** (Dz.U. 1997 nr 98 poz. 602 z późn. zm.).
19. **Rozporządzenie (WE) nr 561/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady** – czas pracy i odpoczynku kierowców zawodowych.